

ЕКОНОМІЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ

ECONOMIC INDEPENDENCE AS A COMPONENT OF THE PRINCIPLE OF INDEPENDENCE OF PROSECUTORS OF UKRAINE

Корнющенко С.С., аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки

Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Незалежність прокурорів є базовим принципом існування та функціонування органів прокуратури як в Україні, так і поза її межами. Незалежність прокурорів є головною умовою реалізації принципу верховенства права, ефективного захисту прав і свобод людини та громадянина, забезпечення правового порядку. Незалежність прокурорів становить систему, при якій ніхто не може вплинути на їх діяльність, обмежити її чи зобов'язати вчинити певні дії, окрім, як у спосіб, який прямо визначений законодавством.

Економічна незалежність є складовою незалежності прокурорів, яка, відповідно, вимагає закріплення на законодавчому рівні відповідних гарантій фінансування органів прокуратури, а також оплати праці їх працівників.

У статті приділено увагу засаді економічної незалежності прокурорів та її значенню для діяльності належного функціонування органу прокуратури. Проаналізовано результати проведеної реформи органів прокуратури України. Висвітлено тенденцію до продовження застосування економічного важеля впливу на прокурорів, навіть після реформування органу. Висловлено припущення щодо мети втручання в економічну незалежність прокурорів України та шляхів запобігання цьому. Автором проаналізовано підходи судової гілки влади до аналогічних за змістом порушень суддівської незалежності. В даній роботі детально описано законодавчі нормативно-правові акти, які вказують на незаконність впровадження та використання такого поняття як «прожитковий мінімум для працездатних осіб, що застосовується для визначення посадового окладу прокурора окружної прокуратури», а також приведено правову позицію Конституційного Суду України щодо застосування саме спеціального нормативно-правового акту, у разі його конкуренції з загальним. У роботі також підкреслено, що ключову роль у забезпеченні економічної незалежності прокурорів також відіграє прозора та об'єктивна процедура оцінки якості роботи прокурорів, що значною мірою впливає на загальний розмір річного матеріального забезпечення прокурора. Запропоновано запровадження автоматизованої інформаційної системи оцінки якості діяльності прокурорів на основі чітко визначених індикативних показників роботи за основними напрямками. Визначено, що з урахуванням наміру України здобути членство в Європейському Союзі, проблема порушення незалежності прокурорів потребує якнайшвидшого вирішення.

Ключові слова: прокурор, орган прокуратури, незалежність прокурорів, Рада прокурорів України, гарантії незалежності прокурорів, економічна незалежність, матеріальне забезпечення прокурорів.

The independence of prosecutors is a fundamental principle of the existence and functioning of prosecutor's offices in Ukraine and abroad. The independence of prosecutors is the primary condition for implementing the principle of the rule of law, adequate protection of human and citizen rights and freedoms, and ensuring legal order. The independence of prosecutors constitutes a system in which no one can influence their activity, limit it, or oblige them to take specific actions, except in a way expressly defined by legislation.

Economic independence is a component of the independence of prosecutors, which, accordingly, requires the establishment at the legislative level of appropriate guarantees of funding of prosecutor's offices and the remuneration of their employees.

The article focuses on the principle of economic independence of prosecutors and its importance for the proper functioning of the prosecutor's office. The results of the reform of the prosecutor's office of Ukraine were analyzed. The tendency to continue using economic leverage on prosecutors, even after reforming the body, is highlighted. Assumptions are made regarding the purpose of interfering with the financial independence of Ukrainian prosecutors and ways to prevent it. The author analyzed the approaches of the judicial branch of government to violations of judicial independence similar in content. This work describes in detail the legislative and regulatory acts that indicate the illegality of the implementation and use of such a concept as "living wage for able-bodied persons, which is used to determine the salary of the prosecutor of the district prosecutor's office" as well as the legal position of the Constitutional Court of Ukraine regarding the application of a particular normative legal act, in case it competes with the general one. The paper also emphasizes that a transparent and objective procedure also plays a crucial role in ensuring the economic independence of prosecutors when assessing the quality of prosecutors' work, which primarily affects the total amount of the prosecutor's annual financial support. It is proposed that an automated information system be introduced to assess the quality of prosecutors' activities based on clearly defined work indicators in the main areas. It was determined that considering Ukraine's intention to gain membership in the European Union, the problem of violating independence of prosecutors needs to be solved as soon as possible.

Key words: prosecutor, prosecutor's office, independence of prosecutors, Council of Prosecutors of Ukraine, guarantees of freedom of prosecutors, economic autonomy, financial support of prosecutors.

Вступ. Основоположні принципи демократичного суспільства та, зокрема, верховенства права у суспільстві забезпечуються багатьма факторами, серед яких провідне місце займає належне гарантування людині та громадянину права на справедливий суд та незалежність судової влади та правоохоронних органів як ключова умова реалізації цього права. Україною в останні роки на підставі рекомендації Ради Європи та інших міжнародних організацій прийнято ряд змін до законодавства, які, на перший погляд, врегульовують належне забезпечення принципу незалежності прокурорів та створюють передумови до європейської інтеграції даної інституції, але залишаються певні проріхи, що неприйнятно впливають на загальний результат реформ. Конституція України та інші нормативно-правові акти містять значну кількість положень, які встановлюють особливий статус та гарантії незалежності прокурорів та нібито забезпечують їх ефективне

та незалежне функціонування. Серед основних законодавчо закріплених гарантій незалежності прокурорів України виділяють гарантію належного матеріального, соціального та пенсійного забезпечення, або, як ще називають, економічну незалежність. Неодноразово питання економічного тиску на прокурорів знаходило своє відображення як в рекомендаціях Ради Європи, так і в рішеннях національних судових інституцій, зокрема Конституційного Суду України, що свідчить про недостатню законодавчу та практичну урегульованість даного питання. Питання функціонування та реформування інституту незалежності прокуратури досліджували у своїх працях такі науковці, як: В. Сухонос, М. Ковалін, П. Жоган, М. Вітрук та багато інших. Проте, не зважаючи на значні теоретичні напрацювання та зміни в законодавстві, викликані також невдоволенням з боку європейських партнерів, питання забезпечення гарантій незалежності прокурорів,

та зокрема економічної незалежності, залишається дискусійним та повністю нерегульованим. Отже, існує необхідність комплексного аналізу економічної незалежності прокурорів.

Метою даної статті є дослідження функціонування та реформування економічної незалежності прокурорів України, дослідження факторів, що негативно впливають на стан матеріального забезпечення прокурорів та аналіз можливих шляхів удосконалення діючого законодавства з метою належної реалізації принципу незалежності прокурорів.

Виклад основного матеріалу. Згідно з законодавством, прокурор має бути незалежним від будь-якого впливу та тиску. Але на практиці цей принцип, здебільшого, працює не в повній мірі.

Відповідно до результатів оприлюдненого дослідження результатів державної політики реформування прокуратури протягом 2014–2023 років, проведеного Громадською організацією «Адвокат майбутнього» незалежність прокурора, належне прокурорське самоврядування та якісне управління органами прокуратури без втручання у процесуальну діяльність прокурора є необхідною передумовою для набуття Україною членства у Європейському Союзі. Проте, на думку експертів, реформування прокуратури, яке розпочалося у 2014 році, не привело до забезпечення незалежності прокурорів [1].

Законодавчим органом в частині 1 статті 16 Закону України «Про прокуратуру» [2] закріплюється, що незалежність прокурора, окрім іншого, забезпечується установленим законом порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури; належним матеріальним, соціальним та пенсійним забезпеченням прокурора.

У висновку № 12 (2009) Консультативної ради європейських прокурорів [3] сформовано норму, згідно якої для забезпечення незалежного статусу прокурорів потрібне дотримання деяких мінімальних вимог, зокрема щоб їх призначення, просування по службі, гарантії перебування на посаді, включно з можливістю переведення, здійснювалися лише на підставі закону або за їхньою згодою, а умови оплати праці забезпечувалися законом.

В свою чергу, статтею 81 Закону України «Про прокуратуру» передбачається, що заробітна плата прокурора регулюється цим Законом та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами.

Але реальний стан виконання норм законодавства в країні протягом тривалого часу мав зовсім інший характер. Так, 19 вересня 2019 року в ході реформування органів прокуратури прийнято закон № 113-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» [4], відповідно до абзацу 3 пункту 3 розділу II «Прикінцеві і перехідні положення», якого оплата праці працівників Генеральної прокуратури України, регіональних прокуратур, місцевих прокуратур, військових прокуратур здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України, яка встановлює оплату праці працівників органів прокуратури.

Зазначена норма закону визнана неконституційною 13 вересня 2023 року, коли Другим сенатом Конституційного Суду України на пленарному засіданні ухвалено рішення у справі за конституційними скаргами щодо конституційності абзацу третього пункту 3 розділу II «Прикінцеві і перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19 вересня 2019 року № 113-IX [5].

На переконання Конституційного Суду України, Верховна Рада ще раніше створила підстави для вивченості прокурорів у тому, що їхній статус і відповідно його невіддільні елементи, як і статус суддів, захищені нормативними актами вищого, ніж підзаконного рівня.

Урегулювання ж законом, а не підзаконним актом питання винагороди прокурорів становить гарантію забезпечення їх незалежності, унеможливило втручання орга-

нів виконавчої влади в діяльність прокуратури. Інакше це становитиме недотримання принципу поділу влади.

При більш детальному аналізі норм законодавства, що регулюють економічну незалежність прокурорів ми бачимо, що не зважаючи на зазначене рішення Конституційного Суду України, законодавчі органи продовжують нехтувати загальноєвропейськими стандартами та використовувати юридичні маніпуляції та стримування розвитку інституту незалежності прокурорів в Україні.

Зокрема, відповідно до діючої редакції статті 81 Закону України «Про прокуратуру» посадовий оклад прокурора встановлюється у чітко визначеному розмірі прожиткових мінімумів для працездатних осіб, станом на 1 січня кожного календарного року.

Але починаючи, з прийняття Закону України «Про державний бюджет на 2021 рік» [6] та аналогічні закони на 2022, 2023 та 2024 роки в статті 7 кожного з них закріплено, що розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який застосовується для визначення посадового окладу прокурора окружної прокуратури з 1 січня становить 1600 гривень.

Таким чином, не зважаючи на загальні зміни прожиткових мінімумів для працездатних осіб протягом кількох років, прожитковий мінімум для працездатних осіб, що застосовується для визначення посадового окладу прокурора залишається незмінним.

На наше переконання, такий стан справ викликаний формальним завуальованим підходом до вимог реформування та розвитку інституту прокуратури з боку міжнародних партнерів, бажанням залишити як відомчий, так і економічний контроль за діями прокурорів.

Вказане питання не залишилось поза увагою органу прокурорського самоврядування. Зокрема, Радою прокурорів України двічі (31.10.2023 [7] та 10.01.2024 [8]) ініційовано перегляд питань оплати праці прокурорів та застосування під час визначення розміру посадового окладу прокурорів розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого для суддів.

Проте, відповідно до тексту Бюджетної декларації на 2025–2027 роки, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 року № 751 [9], розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді, посадових окладів працівників інших державних органів, оплата праці яких регулюється спеціальними законами, а також працівників податкових та митних органів, також залишається на рівні 2024 року.

Конституційний Суд України в рішенні від 18 червня 2020 року № 5-р(П)/2020 [10] зазначив, що на підставі збігу елементів діяльності прокурорів та суддів як осіб, що їх єднає належність до правничої професії, можна говорити також і про потребу в застосуванні спільного (єдиного) підходу для розв'язання питань їхньої винагороди.

Прокуратура інституційно віднесено до системи правосуддя. Визначені статтею 131-1 Конституції України [11] функції та юридичний статус прокуратури, а також установлений Законом України «Про прокуратуру» статус прокурора та обсяг гарантій його незалежності становлять єдину систему гарантій незалежності прокуратури.

Консультативна Рада європейських прокурорів у пункті 14 висновку «Незалежність, підзвітність та етика прокурорів» № 13(2018) [12] указала на те, що з урахуванням близькості й доповнюваного характеру завдань суддів і прокурорів, а також вимог щодо їхнього статусу та умов служби прокурорам належить мати гарантії, подібні до тих, що ними наділено суддів.

Таким чином, для вирішення можливих шляхів удосконалення норм діючого законодавства та приведення їх до європейського рівня, слід також повернутись до тексту рішення Конституційного Суду України від 13.09.2023 у справі № 8-р(П)/2023, я якого суд зауважив, що нове місце прокуратури в системі органів державної влади та стандарти незалежності прокурорів, яких Україна має дотримуватися як член Ради Європи, вимагають

від держави забезпечити захист гарантій незалежності прокурорів рівносильно, як це зроблено для суддів.

На підставі аналізу правозастосовної діяльності судової системи можемо виокремити певні підходи судової влади до вирішення даного законодавчого недоліку, який без перебільшень становить загрозу економічній незалежності як суддів, так і прокурорів.

Конституційний принцип незалежності суддів означає також конституційно обумовлений імператив охорони матеріального забезпечення суддів від його скасування чи зниження досягнутого рівня без відповідної компенсації як гарантію недопущення впливу або втручання у здійснення правосуддя. Окреслену правову позицію стосовно гарантій незалежності суддів було висловлено у низці рішень Конституційного Суду України, зокрема в рішеннях від 20.03.2002 № 5-рп/2002, від 01.12.2004 № 19-рп/2004, від 11.10.2005 № 8-рп/2005, від 22.05.2008 № 10-рп/2008, від 03.06.2013 № 3-рп/2013, а також від 04.12.2018 № 11-р/2018.

Відповідно до статті 46 Конституції України визначення прожиткового мінімуму, закладення правової основи для його встановлення, затвердження тощо, наведено у Законі України «Про прожитковий мінімум» від 15.07.1999 № 966-XIV.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про прожитковий мінімум» [13] прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Згідно норм згаданого вище закону, прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для тих, хто відноситься до основних соціальних і демографічних груп населення: дітей віком до 6 років; дітей віком від 6 до 18 років; працездатних осіб; осіб, які втратили працездатність. До працездатних осіб відносяться особи, які не досягли встановленого законом пенсійного віку.

Таким чином, законодавство закріплює вичерпний перелік основних соціальних і демографічних груп населення, відносно яких визначається прожитковий мінімум. Законодавством не визначено такого виду прожиткового мінімуму, як прожитковий мінімум для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу прокурорів чи суддів.

Слід також зазначити, що ані прокурори, ані судді не віднесені до соціальної демографічної групи населення стосовно яких прожитковий мінімум повинен встановлюватися окремо.

Конституція України не надає Закону України «Про Державний бюджет України» вищої юридичної сили стосовно інших законів.

В тексті згаданого вище рішення Конституційного Суду України від 18.06.2020 № 5-рп(П)/2020, до судів різних видів юрисдикції ставиться вимога застосовувати класичні для юридичної практики формули (принципи): закон пізніший має перевагу над давнішим (*lex posterior derogat priori*) закон спеціальний має перевагу над загальним (*lex specialis derogat generali*) закон загальний пізніший не має переваги над спеціальним давнішим (*lex posterior generalis non derogat priori specialis*). Якщо суд не застосовує цих формул (принципів) за обставин, що вимагають від нього їх застосування, то принцип верховенства права (правовладдя) втрачає свою дієвість.

Тобто у національному законодавчому полі існує колізія положень двох нормативно-правових актів рівня закону, подолати яку можливо застосовувавши загальний принцип права «спеціальний закон скасовує дію загального закону» (*Lex specialis derogate generali*). Такий підхід використовується у випадку конкуренції норм: коли на врегулювання суспільних відносин претендують загальні та спеціальні норми права.

Отже, за таким правовим підходом, при конкуренції норм необхідно застосовувати правило пріоритетності

норм спеціального закону (*lex specialis*), тобто Закону України «Про прокуратуру», а положення Закону України «Про прожитковий мінімум» вважати загальними нормами (*lex generalis*).

В тексті постанови від 21 вересня 2023 року у справі № 380/25627/21 [14] Верховний Суд встановив, що заміна гарантованої Конституцією України однієї зі складових суддівської винагороди – прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня 2021 року (2270,00 грн), на іншу розрахункову величину, яка Законом України «Про судоустрій і статус суддів» не передбачена (житковий мінімум для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді – 2102,00 грн) у січні 2021 року, на підставі абзацу 5 статті 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» було неправомерним.

Аналогічні правові підходи щодо застосування статті 7 Законів України «Про Державний бюджет України» в подібних правовідносинах викладені у постановках Верховного Суду від 30 листопада 2021 року у справі № 360/503/21, від 10 листопада 2021 року у справі № 400/2031/21, від 22 червня 2023 року у справі № 400/4904/21, від 24 липня 2023 року у справі № 280/9563/21, від 25 липня 2023 року у справі № 120/2006/22-а, від 26 липня 2023 року у справі № 240/2978/22, від 27 липня 2023 року у справі № 240/3795/22, від 2 серпня 2023 року у справі № 560/5597/22.

Окремо слід наголосити, щодо питання матеріального забезпечення Європейський суд з прав людини у своєму рішенні у справі «Зубко та інші проти України» від 26 квітня 2006 року [15], зазначив, що неспроможність держави вчасно виплачувати суддям їх виплати є несумісною з потребою їх здатності виконувати свої професійні функції неупереджено, щоб не зазнавати тиску і впливу на поведінку; неспроможність держави гарантувати адекватну та своєчасну виплату винагороди національним суддям та невизначеність, у якій вони залишаються, порушує справедливий баланс, що має виникнути між потребами державного інтересу та необхідністю захистити права заявників на мирне володіння своїм майном.

23 червня 2022 року Рада Європейського Союзу узгодила надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. 14 грудня 2023 року Рада Європейського Союзу вирішила розпочати переговори щодо вступу України до Європейського Союзу. Водночас Україні висунуто низку вимог, які необхідно виконати на шляху до європейської інтеграції, з-поміж яких продовження судової та правоохоронної реформи в Україні. Її реалізація, в свою чергу, є неможливою без забезпечення державою гарантій незалежності суддів та прокурорів, зокрема в частині їх фінансування.

Говорячи про забезпечення економічної незалежності прокурорів, слід також зупинитися на іншому, не менш значному, факторі впливу на прокурорів та намагання забезпечити централізованість прийняття рішень в системі органів прокуратури – преміювання прокурорів.

Як вже зазначалось раніше, відповідно до положень статті 81 Закону України «Про прокуратуру» заробітна плата прокурора складається з посадового окладу, премій та надбавок.

Натомість, преміювання прокурорів здійснюється в порядку, затвердженому Генеральним прокурором, за результатами оцінювання якості їх роботи за календарний рік у межах фонду преміювання, утвореного в розмірі не менш як 10 відсотків посадових окладів та економії фонду оплати праці. Розмір щорічної премії прокурора не може становити більше 30 відсотків розміру суми його посадового окладу, отриманої ним за відповідний календарний рік.

Таким чином, ми бачимо, що фонд преміювання прокурорів законодавцем визначено в розмірі до 30 відсотків річних посадових окладів прокурора, тобто, майже чверть річної заробітної плати, що є значним важелем впливу для забезпечення підзвітності та узгодженості дій прокурора з боку керівника.

Слід наголосити, що на даний час в системі органів прокуратури застосовуються два різні положення про преміювання прокурорів.

Не зважаючи на той факт, що після реформування органів прокуратури України, 29 грудня 2021 року Генеральним прокурором винесено наказ № 407 Про затвердження Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів [16], станом на кінець 2023 року при оцінюванні якості роботи прокурорів застосовувалося Положення про преміювання працівників органів прокуратури, Національної академії прокуратури України та членів Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, затверджене наказом Генерального прокурора від 30 жовтня 2020 року № 503 [17].

На даний час, наказ Генерального прокурора від 30 жовтня 2020 року №503 є діючим, тоді як Положення про преміювання працівників органів прокуратури, Національної академії прокуратури України та членів Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, яке застосовувалося відповідно до даного наказу, втратило свою чинність згідно наказу Генерального прокурора від 29 березня 2024 року № 68 [18].

Відповідно до тексту Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів (наказ № 407 від 29 грудня 2021 року) обов'язок оцінювання якості роботи прокурора покладатиметься на його безпосереднього керівника, що свідчить про наявність суб'єктивного фактору впливу на рівень матеріального забезпечення прокурорів.

З налізу тексту зазначеного вище Положення ми бачимо, що пункт 6 розділу II його містить лише формальне посилання на критерії, які враховуються під час оцінки якості роботи, не розкриваючи їх змісту та певних індикативних показників, які мають значення для порівняльного оцінювання.

Таким чином, не прозорість оцінювання, суб'єктивізм при формуванні результатів оцінювання якості роботи прокурорів, надають безпосереднім керівникам прокурора та керівника вищого рівня, можливість усвідомленого впливу на прийняття рішень прокурором та є втручання в його незалежність.

Висновки. Враховуючи намір України здобути членство в Європейському Союзі, проблема порушення неза-

лежності прокурорів та, зокрема економічної незалежності, потребує якнайшвидшого вирішення. Крім того, подібна ситуація є неприпустимою для правової, соціальної та демократичної країни, якою є Україна відповідно до Основного Закону. Ключову роль на даному етапі функціонування органів прокурорського самоврядування у забезпеченні незалежності суддів відіграє Рада прокурорів України, яка з початком своєї роботи стикнулася із низкою викликів, що потребували або все ще потребують вирішення (до прикладу, відсутність чітко визначених повноважень та важелів реагування на виявленні факти порушень прокурорської незалежності). Попри формальний та недосконалий, на перший погляд, характер повноважень РПУ, всі вони мають на меті утвердження незалежності прокурорів. Важливо зазначити, що однією з гарантій незалежності прокурорів є їх належне матеріальне і соціальне забезпечення, зокрема формування та виплата посадових окладів відповідно до розмірів, визначених законодавчим органом в спеціалізованому законі. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України гарантій незалежності прокурорів. Вказане свідчить про об'єктивну необхідність розширення повноважень Ради прокурорів України в частині надання права звернення до судової системи з метою оскарження незаконних та дискримінаційних норм законодавства, що становлять загрозу незалежності прокурорів, нормативного закріплення юридичної відповідальності за невиконання рішень Ради прокурорів України особами, яких воно стосується. Іншим фактором, що становить підвищений ризик для економічної незалежності прокурорів є непрозора система оцінювання якості роботи прокурорів, що має наслідком свавільний вплив на матеріальний стан прокурора через маніпулювання на основі виплати річних премій. Вказана проблема є гострою та потребує рішучого вирішення. Зокрема, на наше переконання, для забезпечення об'єктивного та безстороннього оцінювання якості роботи прокурорів слід запровадити автоматизовану інформаційну систему на основі чітко визначених індикативних показників роботи за основними напрямками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Презентація результатів дослідження державної політики реформування прокуратури протягом 2014–2023 років, суспільного сприйняття діяльності прокуратури та рекомендацій щодо її подальшого реформування, проведеного ГО «Адвокат майбутнього», URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3761319-10-rokiv-reformuvanna-prokuraturoi-prezentacia-doslidzenna.html>.
2. Закон України «Про прокуратуру», від 14.10.2014 № 1697-VII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.
3. Висновок №12 (2009) та Висновок №4 (2009) Консультативної ради Європейських прокурорів про відносини між суддями та прокурорами в демократичному суспільстві, м. Страсбург, 8 грудня 2009 року. URL: https://hcg.gov.ua/sites/default/files/field/r_12_2009_2009_12_8.pdf.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури», від 19.09.2019 № 113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#Text>.
5. Рішення Другого сенату Конституційного суду України щодо конституційності абзацу третього пункту 3 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури“ від 19 вересня 2019 року № 113–IX, від 13.09.2023 № 8-p(II)/2023. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/8_r_2_2023_0.pdf.
6. Закон України «Про державний бюджет на 2021 рік», від 15.12.2020 № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>.
7. Повідомлення Ради прокурорів України від 31.10.2023. URL: https://rpu.gp.gov.ua/ua/rada_news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=345571.
8. Повідомлення Ради прокурорів України від 10.01.2024. URL: https://rpu.gp.gov.ua/ua/rada_news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=350155.
9. Постанова Кабінету Міністрів України Про схвалення Бюджетної декларації на 2025–2027 роки, від 28.06.2024 № 751. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-biudzhetnoi-deklaratsii-na-20252027-roky-a751>.
10. Рішення Другого сенату Конституційного суду України, від 18.06.2020 № 5-p(II)/2020. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/5_p2_2020.pdf.
11. Конституція України, від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
12. Висновок Консультативної ради європейських прокурорів №13 (2018) «Незалежність, підзвітність та етика прокурорів». URL: <https://rm.coe.int/opinion-13-ссре-2018-ukr/1680939322>.
13. Закону України «Про прожитковий мінімум», 15.07.1999 № 966-XIV / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>.
14. Постанова Верховного Суду від 21.09.2023 у справі № 380/25627/21, провадження №K/990/24528/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113635768>.
15. Рішення ЄСПЛ у справі «Зубко та інші проти України» від 26.04.2006 (Заяви № 3955/04, 5622/04, 8538/04 та 11418/04), URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_014#Text.
16. Наказ Генерального прокурора, від 29.12.2021 № 407. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0407905-21#Text>.
17. Наказ Генерального прокурора, від 30.10.2020 № 503. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0503905-20#Text>.
18. Наказ Генерального прокурора, від 29.03.2024 № 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0068905-24#Text>.